

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«___» _____ 2022 р.

Реєстраційний № _____
«___» _____ 2022 р.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ
5-6 РОКІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ. УКЛАДАННЯ ЗБІРКИ КАЗОК

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗДО м-21
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Воротинцевої Ірини Анатоліївни
Керівник: доктор педагогічних наук,
професор Ковшар О.В.

Оцінка:

Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ.....	7
1.1. Сутність і структура соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.....	7
1.2. Особливості процесу формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.....	11
1.3. Казка як засіб формування соціальної компетентності дітей 5-6 років в закладах дошкільної освіти.....	14
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ.....	24
2.1. Аналіз основних державних документів та освітніх програм закладів дошкільної освіти щодо завдань з формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.....	24
2.2. Діагностичний матеріал для визначення рівнів сформованості соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку.....	26
Висновки до другого розділу.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТУ ТА ЗБІРКИ КАЗОК ІЗ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ.....	36
3.1. Опис проєкту з формування соціальної компетентності дітей 5-6 років... ..	36
Висновки до третього розділу.....	45
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Одним із найбільш актуальних завдань сучасної дошкільної освіти є формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Адже сучасне середовище вимагає від будь-якої людини громадянської активності та відповідальності в повсякденних ситуаціях. Так, сформована соціальна компетентність насамперед характеризує особистісну зрілість дитини, а також її досвід взаємодії з навколишнім світом і є основою готовності до навчання в школі. Значні можливості у формуванні в дітей старшого дошкільного віку соціальної компетентності мають активні форми організації освітньої діяльності дошкільників.

Про важливість та актуальність проблеми формування в дошкільників соціальної компетентності зазначено у низці нормативних-правових документах, а саме, у Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про дошкільну освіту» (2001), у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (нова редакція 2021), в освітніх та парціальних Програмах розвитку дітей дошкільного віку.

Проблемним питанням у процесі формування соціальної компетентності в дітей дошкільного віку, присвячені дослідження А. Богуш, І. Бега, Л. Божович, О. Запорожця, О. Кононко, О. Литвишко, С. Ладивір, , Т. Поніманської, С. Сіроштан та ін.

Тому, виконання цього завдання більшою мірою покладається на дошкільний навчальний заклад, оскільки саме тут відбувається формування соціально-комунікативної компетенції.

У процесі формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років важливо врахувати вікові, фізіологічні і психологічні особливості дошкільників. А також, акцентувати увагу на виявленні найоптимальніших засобів, серед яких важливе значення має казка.

В працях науковців Н. Гавриш, А. Богущ, Г. Беленька, В. Бойко, О. Бріцина, Л. Кіліченко, А. Карнаухова, Т. Науменко, А. Просенюк, О. Потебня і та ін., докладно описаний широкий потенціал казок.

Казка, фольклор формує у дошкільника позитивне чи негативне ставлення до явищ навколишньої дійсності, містить весь набір моделей поведінки, представляє різноманітні ситуації морального вибору, формує основи первинного соціального досвіду. Незважаючи на досить значне виховне та соціалізаційне значення усної народної творчості в житті дошкільника, зокрема казки, безпосередньо аспект формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років засобами казки залишається недостатньо розкритим.

В практиці роботи сучасних дошкільних закладів педагоги-вихователі розшукують такі форми та методи роботи, які будуть сприяти формуванню соціальної компетентності дітей. Проте як теоретичні так і практичні аспекти окресленої проблеми потребують більш поширеного подальшого вивчення та узагальнення.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати процес формування соціальної компетентності в дітей 5-6 віку засобами казки та укласти збірку казок.

Об'єкт дослідження: процес формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження:- процес формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 віку засобами казки.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні засади формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами казки;
- конкретизувати сутність, структуру соціальної компетентності та особливості її формування у дітей 5-6 річного віку;
- обґрунтувати потенціал казки у формуванні основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку;

- укласти збірку казок з формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, що дало змогу розкрити стан розробки проблеми дослідження, уточнити зміст, структуру та особливості формування соціальної компетентності в дітей 5-6 віку; виявлення наявного стану та проблем у процесі формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичне значення дослідження: уточнено сутність понять «соціальна компетентність» та «соціальна компетентність дітей 5-6 річного віку», проаналізовано структуру соціальної компетентності та особливості її формування в дітей старшого дошкільного віку; обґрунтовано роль казки, як засобу формування основ соціальної компетентності в дітей 5-6 віку; визначено критерії, показники та дана якісна характеристика сформованості рівнів соціальної компетентності старших дошкільників.

Практичне значення дослідження: укладена збірка казок для формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку, яка може бути використані студентами та вихователями при організації освітнього процесу в ЗДО.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 43 назви та додатків. Загальний обсяг становить 46 сторінки друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ

1.1. Сутність і структура соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку

Входження сучасного українського суспільства у світовий європейський простір потребує формування соціально активної особистості, світогляд та риси характеру якої формуються ще з періоду дошкільного дитинства.

Дитинство – це найважливіший період у житті будь-якої людини і проблема вивчення його з різних сторін є на теперешній час досить актуальною. Адже, доля спільноти та держави, залежать від того, якими виростуть діти та яке майбутнє вони будуть створювати.

Так, В. Сухомлинський влучно викоремив особливості періоду дитинства: «Дитинство – є найважливішим періодом людського життя, не підготовка до майбутнього життя, а справжнє, самобутнє, яскраве, неповторне життя. І від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму й серця з навколишнього світу, – від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк...

Можливо, все те, що приходить до розуму й серця дитини з книжки... саме й приходить лише тому, що поряд з книжкою – навколишній світ, в якому малюк робить свої перші нелегкі кроки від народження до того моменту, коли він сам зможе розгорнути й прочитати книжку» [28, с 15-16].

Дошкільне дитинство – це найсприятливіший час для процесу формування основ соціалізації та основ соціальної компетентності дошкільника. Сім'я та заклади дошкільної освіти – це два основні інститути соціалізації дитини дошкільного віку. Саме в них відбувається становлення, формування, та розвиток психологічної, емоційної, моральної, пізнавальної, інтелектуальної та духовної сфер особистості дитини [20].

Сприятливий вік для формування основ соціалізації це 5-6 рік. Виділяємо саме старший дошкільний вік, який входить згідно сучасної періодизації в передшкільний.

Отже, зупинимось на визначенні компетентності.

Дослідниця Л. Кузьменко визначає компетентність як результат оволодіння знаннями, уміннями, навичками та досвідом, який виявляється в здатності ухвалювати в проблемних ситуаціях обґрунтовані та відповідальні рішення. Поняття «соціальний» означає зв'язок із суспільством та соціальну взаємодію з ним. Так, соціальну компетентність розглядають саме як взаємозв'язок процесів соціалізації та індивідуалізації, що в свою чергу забезпечують розвиток та саморозвиток особистості [18, с.15].

Поняття «соціальна компетентність» інтегрує терміни «соціальний», що походить від латинського слова «socialis» – товариський, суспільний, той, що належить суспільству, пов'язаний із життям та стосунками людей у суспільстві [9], та «compete», тобто досконале володіння справою, знаннями.

Поняття «соціальна компетентність» до наукового обігу увів німецький учений Г. Рот. Він уважав її одним із різновидів людської компетентності, яка відображає взаємодію між людьми [31].

За твердженням О. Ніколаєску, соціальна компетентність – є процесом і результатом засвоєння та активного відтворення особистістю соціально-культурного досвіду (комплексу знань, умінь, норм, цінностей, традицій) на основі її життєдіяльності, спілкування, здатності застосовувати досвід під час вирішення життєвих проблем, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, запобігати конфліктам та вирішувати їх, бути толерантним та проявляти емпатійність у складних життєвих ситуаціях [35].

Дослідниця І. Маслова надає визначення структурі соціальної компетентності через визначення критеріїв та показників її сформованості в результаті соціалізації дитини, виражаючи їх через особистісні новоутворення [40].

Стверджуємо, що соціальна компетентність повинна формуватися з дошкільного віку, починаючи з родини. Так, сформована в 5-6 річному віці здатність у дитини будувати соціальні відносини сприятиме в майбутньому самореалізації особистості й суспільному благополуччю. Безпосередньо в старшому дошкільному віці формуються саме основи соціальної компетентності, узв'язку з тим, що дитина активно взаємодіє з іншими дітьми, оточуючими та соціумом взагалі.

Соціальна компетентність(І.Рогальська-Яблонська) – це багатогранна характеристика особистості, що охоплює практично всі аспекти її функціонування у соціумі. Так особистість визначається як істота соціальна. При цьому формат соціальної компетентності включає як соціальні мотиви, знання, уміння, що необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самосприйняття особистості в соціумі [26].

Попередній огляд наукових джерел засвідчив про різноманітність підходів у визначенні сутності поняття «соціальна компетентність».

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти, нова редакція 2021) освітній напрям «Дитина в соціумі» трактує соціально-громадянську компетентність як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовність до посильної участі в соціальних подіях, яке відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя [2, с. 17]; тобто акцентує на здатності до прояву особистісних якостей, любові та соціальних почуттів, а також готовності до участі у соціальних подіях.

Відомий науковець Т. Поніманська трактує соціальну компетентність старших дошкільників як відкритість до суспільства, готовність до сприймання соціальної інформації та навички соціальної поведінки [21, с. 73].

Соціальну компетентність дошкільника Н. Гавриш описує як інтегральну якість особистості, яка складається з комплексу мотиваційних, емоційних та характерологічних особливостей, що виявляється у соціальній активності та гуманістичній спрямованості особистості [4, с. 3-7].

М. Докторович трактує як багатофункціональне та складно структуроване явище, що в змістовому аспекті характеризується засвоєнням соціальних норм і формуванням соціальних умінь та навичок [13, с. 25].

Зарубіжними науковцями соціальна компетентність трактується як: динамічна характеристика особистості, яка необхідна для успішної адаптації та придатності людини до дії (Wiemann, Bradac [39]); здатність до співпраці та контролю ситуації (Parks [37]); сукупність базових особистісних характеристик, що забезпечують ефективність дій на роботі та в інших ситуаціях (McClelland [36]), здатність особистості здійснювати взаємодію з оточенням (Humes [34]).

Отже, на основі узагальнення підходів до трактування поняття соціальної компетентності дітей, визначаємо поняття «соціальної компетентності дітей» як інтегральну характеристику особистості, що включає сукупність соціальних знань, умінь, переживань, здібностей, досвіду, якостей, переконань, емоційно-ціннісних орієнтацій та проявляється у здатності до активної міжособистісної взаємодії та у вмінні відповідно до прийнятих норм вибудовувати власну поведінку у різних життєвих умовах та ситуаціях для досягнення успіху як активного члена суспільства [26].

Соціальна компетентність в старшому дошкільному віці розглядається як здатність дитини у відповідності до своїх можливостей та потреб проявляти ціннісне ставлення до себе та оточуючих, ефективно адаптуватися та діяти в різних життєвих обставинах, налагоджувати міжособистісну взаємодію з однолітками та дорослими.

Соціальна компетентність, як відповідна інтеграція особистісних якостей, знань, умінь, досвіду, цілеспрямовано та систематично формується у

процесі виховання та навчання в різних видах діяльності, а також забезпечує готовність дитини до школи[7].

Теоретичний аналіз наукових досліджень з проблеми соціальної компетентності дозволило виділити три компоненти соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку:

- когнітивно-комунікативний – характеризується усвідомленням дітьми сутності людини, норм її поведінки; уявленням про себе як члена суспільства, своєї родини, розуміння своїх прав та обов'язків, наявністю знань про свою Батьківщину, культуру та національні традиції;
- особистісний – спрямований на реалізацію дитиною себе як члена суспільства, прояву його особистісних якостей (ініціативність, самостійність, відповідальність, справедливість, людяність, доброзичливість, та ін.) у взаємодії з оточуючими людьми, інтересу до загальнолюдських цінностей, уміння дружити, допомагати та співпереживати;
- діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання норм та правил поведінки, прояву креативності та ініціативності, навичок саморегуляції під час взаємодії з іншими людьми у різних видах діяльності [27].

Отже, розглянуті нами теоретичні положення, які характеризують процес формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку (Н.Гавриш, А. Богущ, Л. Варяниця, О.Рейпольська), дають нам підстави визначити основні підходи: діяльнісний – спрямований безпосередньо на вибір та організацію певних видів діяльності дітей; компетентнісний – направлений на набуття індивідуального соціального досвіду дитини; особистісний – ґрунтується на розвитку соціальної компетентності як процесу формування сукупності психофізіологічних та соціальних особистих утворень[6, 7].

1.2. Особливості процесу формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Дошкільний вік є сенситивним періодом у соціальному розвитку дитини. Саме в цей зазначений віковий період відбувається інтенсивне формування основних якостей та властивостей особистості, навичок соціальної поведінки, вміння будувати людські взаємини. Так у Програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» визначено, що в старшому дошкільному віці відбувається поступовий перехід від сприймання змісту окремих вчинків (добре – погане) до узагальнених понять про поведінку. У дитини з'являються такі риси як стриманість та дисциплінованість, здатність обмежити свої бажання. Дитині стає зрозумілою необхідність дотримання норм та правил поведінки. Поступово відбувається диференціювання таких моральних понять як «дружба», «чуйність», «доброта», «товариськість» «справедливість» та «чесність», тощо [22, с. 189].

Такими науковцями, М. Гончаровою-Горянською [8], О. Кононко [17], Т. Поніманською [2], проаналізовано та визначено особливості соціального розвитку дитини 5-6 річного віку, характерні види діяльності, встановлено, що в старшому дошкільному віці пріоритетними є сфери соціальної компетентності відносно власного «Я».

Старший дошкільний вік – є оптимальним віком для розвитку та формування поведінки та соціальних взаємин. Для формування соціальної компетентності є найбільш сприятливими такі властивості психіки старших дошкільників, як пластичність, піддатливість та чутливість нервової системи. Саме завдяки систематичному спілкуванню та взаємодії у дітей формується та розвиваються почуття гідності і самоповаги. У цей період часу діти активно опановують уміння розуміти свої почуття та почуття інших людей, вчать себе контролювати, ділитися один з одним і брати на себе відповідальність, тощо [25, с. 22-24].

Серед новоутворень дитини старшого дошкільного віку Л. Божович, виділяє розвиток суспільної спрямованості, що спонукає її шукати серед однолітків своє місце та засвоювати соціальні вимоги [41]. Науковець стверджує, що соціальна компетентність тісно пов'язана з особливостями поведінки, ціннісних орієнтацій, норм та зразків взаємодії дитини з навколишнім середовищем. Її рівень є одним з показників особистісної зрілості, а тому потребує цілеспрямованого розвитку в дошкільному віці. Важливо, що саме в цьому віці відбувається формування системи міжособистісних стосунків дитини.

Основні показники соціальної компетентності дошкільнят (Н. Гавриш, О.Рейпольська) такі: соціалізація; адаптація до нових умов; толерантне ставлення до інших людей, культур; групова взаємодія; розуміння іншої точки зору; уміння спілкування; безконфліктне розв'язання спірних питань [6, с.2-6].

Характерною особливістю дітей старшого дошкільного віку є наявність в них потреби у спілкуванні з однолітками і дорослими, та сумісної діяльності з ними. Адже в процесі такої діяльності у дітей відбувається формування самоствердження та самооцінки. Тому виключно через спільну взаємодію дитина входить у суспільство.

Зазначимо, що низький рівень розвитку соціальної компетентності пов'язаний перш за все з непродуктивними способами міжособистісної взаємодії. Це призводить до непорозуміння між членами різних груп, та є причиною виникнення психологічних бар'єрів у спілкуванні, формування настанови на однобічність сприйняття іншої людини [6, с.2-6].

Беззаперечним є той факт, що формування соціальної компетентності дошкільника починається в сім'ї та продовжується в закладі дошкільної освіти. Тому, соціальний розвиток дошкільника залежить від спільних зусиль батьків та вихователів. Отже, у сім'ї дошкільник встановлює свої перші зв'язки з людьми.

Наступним етапом в соціалізації дошкільника є формування його соціальних зв'язків поза межами сім'ї. Такі зв'язки діти встановлюють з однолітками та дорослими, яких вони спілкуються у дошкільному навчальному закладі. У процесі такої взаємодії та спілкування дошкільники набувають важливого суспільного досвіду, який необхідний для подальшого життя.

Отже, період старшого дошкільного віку є сенситивним у формуванні соціальної компетентності, адже на цьому етапі відбувається формування та розвиток тих якостей, які визначають подальшу соціалізацію особистості, їх активне входження в різні види діяльності, зокрема, соціального характеру.

1.3. Казка як засіб формування соціальної компетентності дітей 5-6 років в закладах дошкільної освіти

Значна роль у формуванні і розвитку особистості дитини дошкільного віку, полягає у забезпеченні успішної її соціалізації належить казці. Так, у своїх працях виховний потенціал казки досліджували такі вчені, як Г. Беленька А. Богуш, Н. Гавриш, В. Сухомлинський, С. Русова та ін.

Усна народна творчість у житті дитини має велике виховне значення. У казці закладені національні особливості кожного народу, які передаються з покоління в покоління. Особливо цікавим є те, що чим старіша казка, тим більший соціалізаційний та виховний вплив має казка на формування особистості та становлення власного «Я».

Український народ має свої звичаї, культуру, традиції та вірування, які передавалися із покоління в покоління. На думку А. Могильного, саме суспільно-культурне середовище в сукупності із іншими чинниками формує певний тип особистості. Засвоюючи культурні цінності, норми поведінки люди передають їх з покоління [42].

Важливо, що поняття казки та культури досить тісно пов'язані. У зв'язку з тим, що казка відображає культуру народу, яка формувалася століттями. У

фольклорі всіх народів світу особливе місце належить казці, як жанру усної народної творчості, за допомогою якої відбувається процес соціалізації дітей дошкільного віку.

У словнику літературознавчих термінів казка трактується – як «один із основних жанрів народної творчості, розповідний, епічний, та сюжетний художній твір усного походження про фантастичні та вигадані події»[9].

О.Литвишко стверджує, що казка – це твір мистецтва, що складався різними поколіннями людей, переповідався, збирався казкарями, доповнювався. З казкою дитину знайомлять дорослі, з самого народження. У казці відображено як істричне минуле, так і сучасність, культурні цінності українського народу [20].

У житті дитини казка відіграє величезну роль. Дитина зіставляє реальне життя з казковими сюжетами. Дитина на основі казки вчиться жити у сучасному світі. Зв'язок дитини і казки С. Русова прокоментувала таким чином: «казка й дитина щось таке споріднене, вони так одне з другим зрослися, що як би педагоги не намагалися вигонити казку з дитячої хати, вона таки там пануватиме, бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму» [43].

Як зазначав А. Макаренко: казка, яку цікаво розповіли дитині, є вже «початком культурного виховання». У «Книзі для батьків» педагог радив: «було б дуже бажано, щоб на книжковій полиці кожної сім'ї був збірник казок. Останнім часом вийшло багато хороших збірників. Для розповідання малим дітям багато казок треба, звичайно, скорочувати, змінювати мову, доводити казку до повної зрозумілості. Можливо, і батьки знають казки, які вони чули ще замолоду» [44].

Л. Обухова вважає, що казка, це – «чарівний міст, котрим не складно перебратися на сторону дитинства та розуміти дитяче мислення і дитячий настрій». Казки «поєднують світи дорослих із дитячим світом; світ реального із практично ірреальним. Вони дивовижно легко вписуються і в наші буденні, і у чарівні закони буття» [45].

Ще В. Сухомлинський у своїй праці зазначив, що «через казку дитина вчиться помічати прекрасне, розуміти добро і зло, вчиться бути товариською, доброзичливою, вчиться бути Людиною» [28, с. 176-185)].

Серед авторських казок є багато творів письменників, які особисто ними вигадані, написані і присвячені дітям. Це, такі, твори В. Сухомлинського «Добре слово», «Соловей і Жук», «Дівчинка та ромашка», «Дідусь і смерть», «Байдужий пенюк». Збірка казок В. Нестайки «В країні сонячних зайчиків», твір «Про комарика Зюзю». Віршовані казки Б. Грінченка «Два морози», «Могутній комар», «Сопілка».

В. Сухомлинський писав: «Казка невіддільна від краси, сприяє розвиткові естетичних почуттів, без яких неможливе благородство душі, щира чуйність до людського нещастя, горя, страждань. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. І не тільки пізнає, а й відгукується на події і явища навколишнього світу, виявляє своє ставлення до добра і зла. З казки бере дитина перші уявлення про справедливість і несправедливість» [28 ,с. 177].

Саме завдяки казкам відбувається входження дитини в соціум, здійснюється розумове, естетичне, моральне та трудове виховання. Відбувається активне засвоєння загальнолюдських норм, правил та цінностей поведінки особистості в суспільстві. Формуються та розвиваються такі риси характеру як людяність, доброта, повага, відповідальність та чесність, самостійність та працелюбство, відчуття справедливості та власної гідності. Слухаючи казки В. Сухомлинського діти старшого дошкільного віку знайомляться з життям в суспільстві, вчаться допомагати старшим та не ображати менших за себе, виручати зі складних життєвих ситуацій своїх друзів та однолітків. Діти роблять висновки під час перебування в колективі однолітків, вони аналізують власну поведінку під час спілкування з батьками та іншими дорослими людьми.

За жанровими ознаками українські народні казки поділяються на три види: казки про тварин («Рукавичка», «Солом'яний бичок», «Пан Коцький»,

«Лисиця і Журавель» та ін.), соціально-побутові («Наймит і пан», «Лінива дівчина»), чарівні («Телесик», «Чарівний кінь»). Однак у своїх сюжетних лініях вони переплітаються між собою за змістом та за художньообразною специфікою.

Досить актуальними для дітей передшкільного віку є чарівні та соціально-побутові. До соціально-побутових казок відносяться казки, у яких події наближені до реальних подій з життя людей. Тому героями таких казок є найчастіше члени родини (батьки та діти, чоловік та жінка), або представники різних соціальних верств (бідний і багатий, кріпак і пан). У більшості таких казок відсутні чарівні елементи. Сюжет соціально-побутових казок будується навколо надзвичайної винахідливості героїв та їх уміння знаходити вихід у найскрутніших обставинах («Язиката Хвеська», «Мудра дівчина») [46].

У свою чергу, чарівні казки є різновидом казок, в яких якнайкраще збереглися звичаї та обряди наших предків. Сюжети таких казок зазвичай розгортаються навколо героїчної боротьби головного героя над злими силами, які шкодять людям, тому такі казки називають також героїчними [47].

Визначальною рисою казкового світу є протиставлення категорій «добро – зло, бездумна покірність – непокоря, щастя – нещастя, справедливість – несправедливість, сміливість – боягузство [48].

О.Литвішко пояснює, що для дітей найцікавішими є казки про тварин, в яких вони набувають людських рис характеру, борються зі злом та несправедливістю. Казки про тварин, належать до так званого «звіриного епосу», відображено життя того чи іншого народу, що змальоване в олюднених та алегоричних образах тварин. Ці казки наскрізь пронизані сатирою та гумором, кожен їх герой має свої риси характеру та певну вдачу. За допомогою цих казок висміюються такі риси людського характеру як лінощі, заздрощі, підлість та хитрість. Однак є також і позитивні герої, які наділені добротою, працелюбністю та порядністю. Головними героями цих

казок виступають свійські (півень, свиня, собака, коза) та дикі (заєць, вовк, ведмідь, їжак, лисиця, рак) тварини. Кожна тварина наділена певними рисами характеру, що зазвичай притаманна людям. Так, наприклад, заєць – боягуз, а лисиця – хитра, улеслива, підступна, рак з черепахою – повільно рухаються, ведмідь – неповороткий та ін. [20].

Завдяки казці формується ставлення дитини до навколишнього світу та її світогляд. Кожна казка має соціалізуючий та виховний вплив, оскільки виховує порядність та доброту, чесність та працелюбність. Крім того, казка збагачує мову дитини новими словами, формує позитивне ставлення до всього, що оточує дитину. В казках можна знайти відображення тих людських стосунків, почуттів та взаємин, які існують у реальному житті [20].

Казка – це гуманний, соціалізаційний засіб виховання дошкільника, в якому дитина приймає позицію суб'єкта соціалізації. Кожна казка містить в собі соціальну основу, саме завдяки якій діти вчаться розрізняти добро і зло, соціальну справедливість і несправедливість та взагалі набувають досвіду соціальних взаємовідносин. За допомогою сюжетів і персонажів казки дошкільник формує власні життєві цінності, оволодіває основними соціальними відносинами[20].

На думку В. Сухомлинського: «Діти знаходять глибоке задоволення в тому, що їхня думка живе в світі казкових образів. П'ять, десять разів дитина може переказувати одну й ту саму казку і щоразу відкриває в ній щось нове. В казкових образах – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного»[28, с 177].

Завдяки соціалізації дитини засобами казки відбувається процес адаптації дитини в суспільстві, її соціально-особистісного зростання. У дитини закладаються моральні, духовні та особистісні риси дітей старшого дошкільного віку, формуються риси характеру, накопичується соціальний досвід спілкування з оточуючими людьми. Володіння соціальними нормами поведінки у різних життєвих ситуаціях, налагодження дружніх стосунків з

однолітками та дорослими – все це і формує особистість соціально компетентної дитини дошкільного віку.

Отже, казка має величезний вплив на морально-естетичне та соціальне виховання підростаючого покоління. У казках відображені культурні та загальнолюдські цінності українського народу, вони досить лаконічні і написані зрозумілою та доступною мовою для дітей дошкільного віку. Слухаючи українську народну казку діти також знайомляться з міфологічними, фольклорними і етнічними особливостями, з усною народною творчістю, обрядами і побутом та культурними цінностями нашого народу. Приказки, прислів'я, алегоричність, порівняння, гіперболізація – все це наповнює неповторний колорит казки. У казках гармонійно поєднуються реальне і фантастичне. Дорослий, розповідаючи казку, знайомить дитину з усною народною творчістю нашого народу, його багатовіковою насиченою історією. Граючись, діти в усьому намагаються наслідувати своїх улюблених казкових героїв, прагнуть бути схожими на улюблених персонажів казок [20].

Важливо, що кожна казка має свою мораль, за допомогою якої діти вчаться мудрості, поваги та любові. Н.Кольцов стверджує, що казка має найбільший соціально-педагогічний вплив на формування та розвиток особистості дитини дошкільного віку. Так, як казка виконує такі функції: соціалізаційну, соціокультурну, креативну, валеолого-терапевтичну, вербально-образну, культурно-етнічну[49] .

Слухаючи казку, діти знайомляться з правилами соціального життя, вивчають норми поведінки в суспільстві, займаються «вирішенням соціальних проблем». Завдяки цьому відбувається формування особистості дитини дошкільного віку, яка з допомогою дорослих глибоко поринає у дивовижний, чарівний та фантастичний світ улюблених казкових героїв і в усьому намагаються їх наслідувати.

В. Сухомлинський влучно підмітив, що «дитина прекрасно знає, що в світі немає ні Баби-Яги, ні Царівни-Жаби, ні Коцю Безсмертного, та для неї

ці образи є втіленням добра і зла, і щоразу, розповідаючи ту саму казку, вона виявляє своє особисте ставлення до гарного і поганого»[28, с.177]

Отже, казка є важливим засобом соціалізації дітей старшого дошкільного віку, педагогічний потенціал якої сприяє формуванню світогляду дошкільників, забезпечує їхню самоаттуалізацію, саморозвиток і самопізнання, створює можливості усебічно розвивати дітей, знайомити їх із соціально-моральними категоріями і поняттями, нормами соціокультурної поведінки. Сприяють формуванню почуття єдності, довіри, співчуття та співпраці, що безпосередньо становить основу соціальної компетентності особистості.

Висновки до першого розділу

Дошкільне дитинство – це найсприятливіший час для формування основ соціалізації особистості та формування соціальної компетентності дошкільника.

Соціалізація дитини дошкільного віку відбувається в сім'ї та закладі дошкільної освіти. Це два основні інститути, в яких відбувається становлення та розвиток моральної, пізнавальної, духовної, емоційної, інтелектуальної та психологічної сфер особистості дитини.

Соціалізація – це двосторонній процес, так як, що відбувається не лише збагачення соціальним досвідом, а й реалізація людиною соціальних зв'язків.

Основою соціалізації особистості є соціальний досвід, засвоюючи який, дитина здійснює власний саморозвиток та самореалізацію, стає соціально компетентною, водночас сутність та складники соціальної компетентності є показником соціалізації дітей дошкільного віку.

До ступеня компетентності належить комплекс властивостей і якостей особистості, розвинених здібностей і потреб, що становлять

систему знань дитини дошкільного віку; життєво необхідних практичних умінь, що сприяють адаптації дитини до розноманітних умов життя; можливості реалізувати свій природній потенціал.

Соціальна компетентність— це інтегральна характеристика особистості, що включає сукупність соціальних здібностей, якостей, емоційно-ціннісних орієнтацій, знань, переконань, умінь, переживань та досвіду, а також виявляється в здатності до активної міжособистісної взаємодії і вмінні у відповідності до прийнятих норм і цінностей вибудувувати власну поведінку у різних життєвих умовах та ситуаціях для досягнення успіху.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає соціально-громадянську компетентність та трактує її як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, готовність до посильної участі в соціальних подіях любові до Батьківщини, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя [1, с. 17]; тобто акцентує увагу на здатності до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові; готовність до участі в соціальних подіях.

«Соціальна компетентність дошкільників 5-6 річного віку» розглядається як здатність дитини відповідно до своїх потреб та можливостей проявляти ціннісне ставлення до себе та оточуючих, налагоджувати міжособистісну взаємодію з дорослими та однолітками, а також ефективно діяти та адаптуватися до різних життєвих ситуаціях.

Соціальна компетентність, як відповідна інтеграція особистісних якостей, знань, умінь та досвіду, систематично та цілеспрямовано формується в процесі виховання і навчання в різних видах діяльності та забезпечує готовність дитини до школи.

Установлено, що соціальна компетентність дітей старшого дошкільного віку формується під активним впливом казки, як однією з ефективних умов в освітньому процесі сучасного дошкільного закладу.

У структурі соціальної компетентності виокремлено три компоненти: особистісний, який спрямований на реалізацію дитиною себе як члена суспільства, а також прояву особистісних якостей під час взаємодії з іншими людьми; діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання норм та правил поведінки у взаємодії з іншими; когнітивно-мовленнєвий – усвідомлення дітьми сутності людини, норм її поведінки, уявлення про себе, інших людей та суспільство.

Відповідно до критеріїв і показників виділено три рівні сформованості соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: високий – характеризується сформаністю певних уявлень про роль людини в соціумі, а також сформованістю стійкої системи цінностей; середній – властиві адекватні, проте не зовсім чіткі соціальні уявлення, в турботливому ставленні до людей, однак інколи проявляється нейтральність у своїх стосунках з суспільством; низький – не сформовані соціальні уявлення, обмежені та поверхові знання про соціум, не знають та не дотримуються правил взаємодії з людьми.

Казка – це гуманний та соціалізаційний засіб виховання дошкільника, в якому дитина приймає позицію суб'єкта соціалізації. За допомогою сюжетів і героїв казки дошкільник формує власні життєві цінності, оволодіває основними соціальними відносинами та проявляє свою пристосованість до життя. Завдяки казці відбувається передача людського досвіду, стосунків між різними епохами розвитку суспільства.

Уважаємо, що ефективність процесу формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років забезпечується визнанням соціокультурної цінності казки, як важливого складника соціалізаційного та освітнього процесів, соціокультурного середовища, сприятливого для формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ

2.1. Аналіз основних державних документів та освітніх програм закладів дошкільної освіти щодо завдань з формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку

Соціальна сформованість характеризується рівнем знань і розумінням соціальних норм, правил та чеснот, а також усвідомленим прийняттям загальнолюдських цінностей і керуванням цими цінностями у процесі будь-якої діяльності.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовому компоненті дошкільної освіти - наголошується на необхідності формування соціально компетентної особистості дитини дошкільного віку, активізації її особистісного потенціалу, розвитку здатності до соціальної відповідальності й активності.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні (2021) в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» результатом сформованості соціально-громадянської компетентності визначено ціннісне ставлення дитини до себе, своїх прав і прав інших людей, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми, а також вмінь дотримуватися цих правил в соціально-громадському просторі, ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних культур і національностей [2, с. 17].

Програмою розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» передбачен певний перелік казок, які рекомендуються для читання дітям середнього та старшого дошкільного віку. Так, для дошкільників 5-го року життя у програмі визначені такі народні казки, як «Солом'яний бичок», «Двоє жадібних ведмежат» та «Пан Коцький». Серед них є і літературні казки, а саме

твори Івана Франка «Заєць та їжак», «Лисичка і рак» та ін. Для дошкільників шостого року життя у зазначеній програмі виокремлено такі казки: «Ох», «Зимівля звірів», «Кирило Кожум'яка», «Дванадцять місяців» і тощо [12].

Ці та інші казки можна також використати під час проведення занять, які спрямовані на формування основ соціальної компетентності дошкільників. Адже саме українські народні казки («Батьківські поради», «Цап та баран», «Лисичка-сестричка і Вовкпанібрат», «Кривенька качечка», «Коза-Дереза») літературні або зарубіжні авторські (Брати Грім «Білосніжка та семеро гномів», «Бременські музиканти»; Шарль Перро «Ослина шкіра», «Спляча красуня»; Ганс Христиан Андерсен «Дикі лебеді», «Снігова королева», «Принцеса на горошині», «Гидке каченя»; Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц»; О. Толстой «Золотий ключик або Пригоди Буратіно»), літературні або українські авторські (Л. Українка «Біда навчить»; І. Франко «Королік і Ведмідь» та «Ріпка»; В. Сухомлинський «Найгарніша мама», «Лисячий хвіст») та ін. стають основним засобом соціалізації дошкільників. За допомогою кожної з цих казок та мультфільмів діти 5-6 років адаптуються у соціумі, набувають соціального досвіду та впевненості, засвоюють правила та норми поведінки, відбувається соціалізація особистості дошкільника, яка і є основною рушійною силою, завдяки якій формується соціальна компетентність дітей дошкільного віку [20].

Програмою «Впевнений старт» передбачено ознайомлення дошкільників з такими українськими авторськими та народними казками: «Кривенька качечка», «Мудра дівчинка», «Котигорошко», «Правда та кривда», «Бабина донька – дідова донька», «Кирило Кожум'яка», «Казка про Іллю Муромця та Солов'я-розбійника», а також авторськими казками: Леся Українка «Біда навчить», Н. Забіла «Будинок казковий, п'ятиповерховий», М. Пономаренко «Як співачки ліс врятували», Ю. Ярмиш «Трамвай і щиглик», Б. Заходер «Сіра зіронька», І. Роздобудько «Дикі образи Дикобраза», Г.Х. Андерсен «Дюймовочка», В. Сутеев «Яблуко», Ш. Перро «Попелюшка»,

М. Пляцковські, «Ромашки у січні», «Урок дружби», І. Фарбаржевич «Полуничний дощик», І. Андрусяк «Стефа та її Чакалка», М. Носов «Бобик у гостях у Барбоса», Г. Манів «Квартирія», Н. Гуркіна «Крапелька Кап», О. Чаклун «Коротунчик», Н. Малетич «Про зайчика-забудька», Прокопенко «Як берізка листя роздарувала», Є. Пермяк «Про два колеса», [24, с. 62]

Зазначені твори вважаються базовими, оскільки в їх сюжетних лініях чітко відображено виховний потенціал, саме завдяки чому вони активно впливають на формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років.

2.2. Діагностичний матеріал для визначення рівнів сформованості соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку.

Теоретичний аналіз наукових досліджень (І.Рогальська) з проблеми соціальної компетентності дозволило виділити три компоненти соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку:

- особистісний – спрямований на реалізацію дитиною себе безпосередньо, як члена суспільства, активному прояві особистісних якостей (людяність, самостійність, відповідальність, доброзичливість, справедливість ініціативність та ін.) у взаємодії з іншими людьми, інтересу до загальнолюдських цінностей, уміння дружити, допомагати та співпереживати;
- діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання правил і норм поведінки, прояв креативності та ініціативності, а також навичок саморегуляції у взаємодії з оточуючими людьми в різних видах діяльності.
- когнітивно-комунікативний – усвідомлення дітьми сутності людини, норм її поведінки, уявлення про себе як члена суспільства, своєї сім'ї, родини, розуміння своїх прав й обов'язків, знання про свою Батьківщину, національні традиції, культуру;

Використовуючи вищезазначені критерії, І.Рогальська виокремлює три рівні якісної характеристики сформованості соціальної компетентності дошкільників 5-6 річного віку: високий, середній та низький.

До високого рівня відносяться діти, які відповідно до віку мають чіткі знання соціальних понять та уявлення про роль людини в соціумі. Які характеризуються сформованістю певної системи цінностей, у відношенні до оточуючих проявляють співчуття та проявляють ініціативність у виконанні спільних завдань.

Середній рівень характерний дітям, яким притаманні адекватні, але недостатньо повні, не досить чіткі соціальні уявлення, емоційно-ціннісні ставлення до людей та соціальних явищ.

До низького рівня відносяться діти, у яких соціальні уявлення не сформовані, поверхові та досить обмежені знання про соціум в цілому. Діти даного рівня не знають правил взаємодії з іншими людьми. Крім того, у них відсутній інтерес до знань про суспільство, вони часто не дотримуються соціальних норм та правил поведінки [26].

На основі досліджень О.Литвишко, був підібраний діагностичний матеріал, щодо визначення рівнів сформованості соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку [20]

Наведемо приклади завдань за особистісним критерієм:

Завдання 1. Методика «Художники».

Метою завдання є: з'ясувати особливості ставлення дитини до себе, значущих однолітків та дорослих. Обізнаність дитини зі своїм місцем у системі людської життєдіяльності у родині та у групі однолітків.

Матеріал: протокольний аркуш, папір формату А4, рами для малюнків, кольорові олівці місце для розміщення малюнків.

Процедура виконання: дитині пропонується пограти у художників, намалювати свій портрет та портрети членів її сім'ї.

Методичний коментар: після того, як дитина намалювала свій портрет та портрети членів своєї сім'ї її запитують: «Чи є ще хтось, чий портрет ти б

хотів(ла) намалювати?». За умови позитивної відповіді дитина продовжує малювати. Після цього з дитиною проводиться бесіда: «Кого тут зображено. Як його звать?». Підписується кожен портрет. У тому разі, якщо когось із членів своєї сім'ї дитина відмовилася малювати, у протоколі фіксується, хто це і причина цього. Крім того, у протоколі фіксується результати спостереження за поведінкою дитини під час малювання, а також її висловлювання та коментарі.

Потім дитині пропонують влаштувати виставку малюнків «художника». Бажано для цього усі портрети помістити у рамки. Дошкільнику пропонують самостійно вибрати місце для портретів. Спершу розміщується власний портрет дитини, після – портрети членів її сім'ї. Також у протоколі фіксують інформацію відносно розташування кожного портрету щодо портрету самої дитини та один одного. У протоколі фіксують дані висловлювання та коментарі дитини під час розміщення картин. Потім, коли дитина насолодилася виставкою, і портрети вже зняті, з дитиною проводиться бесіда: «Як ти думаєш, де твій портрет розмістила б мама? А тато? Інші члени родини. Дані бесіди також заносяться до протоколу.

Другий варіант методики: діти малюють свій портрет, портрети вихователів та інших значущих дорослих, ставлення до яких потрібно продіагностувати (потрібна присутність усіх дітей групи). Підписується кожний портрет. Протоколюється інформація про розташування портретів відносно портрету самої дитини і стосовно один одного, коментарі дітей під час розміщення картин.

Обробка результатів: аналізують місцезнаходження портрету дитини. Стіну ділять на три частини: верхня, середина, нижня. Нормою вважається, якщо дитина розташовує свій портрет у середині або верхній частині стіни. Розміщення портрета у нижній частині стіни свідчить про негативне ставлення до себе та про її невпевненість у власних силах. Визначається, кого з членів родини дитина не бажає чи «забуває» розмістити на стіні. Аналізується розміщення портретів однолітків стосовно портрету дитини: кого розміщення

неподалік від дитини, а кого відповідно на відстані. Особлива увага звертається на послідовність розміщення дитиною портретів на стіні. Робляться висновки щодо переваги конкретної дитини, а також про статус усіх дітей групи.

Завдання 2. Творче завдання «Світ навколо мене».

Метою завдання є: виявити уявлення дитини про суспільне довкілля, а також її бачення власного місця в ньому.

Матеріали: протокольний аркуш, кольорові олівці та аркуші паперу.

Процедура виконання: дитині пропонують намалювати картину світу, в кому вона живе. Під час виконання дитиною даного завдання з'ясовують розуміння дитиною, того, що вона вкладає у саме значення цього слова, та пропонують відповісти на такі запитання: Світ – це хто?; «Світ – це що?; Хто ти такий?; А ти в цьому світі є?" Покажи, де ти зобразив себе. Чому ти зобразив саме цих дітей (людей)?».

Методичний коментар: малюнки оцінюють за наступними параметрами: наявність або відсутність фігури дитини та підбір кольорів для виконання зображення; композиційні особливості малюнка, а також його предметно-тематичний склад.

Завдання 3. «Як вчинив казковий герой?».

Мета завдання: виявити знання дитини просоціально-моральні норми міжособистісних взаємин.

Процедура виконання: дітям пропонують ситуацію, яка трапилася з персонажами казки:

Ситуація 1. Червона шапочка йде лісом та спілкується з незнайомим Вовком

Ситуація 2. Півник напик пирогів, накрив стіл, а мишенята пішли геть.

Ситуація 3. Маша зайшла до чужого житла без дозволу і користується чужими речами.

Ситуація 4. Попелюшка працює, а навколо – ніч, темно, тільки горить вогнище.

Діти уважно розглядають картинки. Потім їх запитують:

Розкажи, що трапилося з героями казки? Чи правильно роблять герої цієї казки? Чи можна так робити? Поясни, чому ти так вважаєш?

Методичний коментар: питання задають індивідуально кожній дитині. При оцінюванні звертають увагу на розуміння ситуації, знання дитиною просоціально-моральних норм міжособистісних взаємин. Шкала оцінювання: 3 бали – дитина правильно оцінює задану ситуацію з казки, дії казкового персонажа, узгоджує її з дотриманням або недотриманням моральних вимог та соціальних норм міжособистісної взаємодії.

2 бали – дитина правильно оцінює ситуацію з казки, дії казкового героя, часково узгоджує з дотриманням або недотриманням моральних вимог та соціальних норм.

1 бал – дитина не правильно оцінює ситуацію з казки, дії казкового героя, не узгоджує з дотриманням або недотриманням моральних вимог та соціальних норм.

Далі, пропонуємо діагностичний матеріал до когнітивно-мовленнєвого критерію.

Завдання 1: «Як ми спілкуємося».

Мета завдання: з'ясувати, чи вміють діти дотримуватись норм міжособистісних взаємин під час спілкування.

Процедура виконання: спостереження за комунікацією дітей під час проведення різних видів діяльності.

Методичний коментар: звертати увагу на характер спілкування дітей, уміння вести діалог та слухати товариша, а також чітко висловлювати думки, проявляти ініціативу у спілкуванні.

Шкала оцінювання:

3 бала – дитина охоче спілкується з іншими дітьми, уміє слухати та вести діалог, досить чітко формулює і висловлює думки, проявляє ініціативу у спілкуванні;

2 бала – дитина неохоче спілкується з іншими, не чітко висловлює думки, не проявляє ініціативу у спілкуванні;

1 бал – дитина має певні труднощі під час у спілкування з іншими, безініціативна, не вміє вести діалог.

Завдання 2: «Порадуємо малюків».

Мета: встановити рівень умінь дітей самостійно встановлювати й підтримувати ділові, партнерські та особисті контакти з іншими дітьми, узгоджувати свою поведінку ті дії з іншими, допомагати їм.

Процедура виконання: дітям пропонується вигадати і виготовити саморобку для малюків. Рекомендується поділити дітей на підгрупи. Далі роз'яснюється, що кожна група має обрати капітана та придумати, що вони будуть виготовляти для малят. Потім підібрати необхідний матеріал, розподілити обов'язки між собою та виготовити поробку.

Методичний коментар: у протоколі фіксуються уміння дітей обрати мету спільної діяльності, розподілення обов'язків, та вибір матеріалу для виконання задуму. Здатність узгоджувати свої дії з іншими, урахувати думку партнера, приймати допомогу та самому пропонувати її.

Шкала оцінювання:

3 бала – дитина бере на себе функцію організатора встановлення ділових, партнерських та особистих контактів з іншими дітьми, розподіляє обов'язки з урахуванням бажань та інтересів однолітків, підтримує взаємодію.

2 бала – дитина не виявляє достатньої ініціативи у встановленні партнерських та особистих контактів з іншими дітьми, у колективній діяльності старанний, приймає пропозиції більш активних однолітків, розуміє необхідність зусиль кожного для отримання спільного результату.

1 бал – дитина не здатна самостійно встановлювати й підтримувати партнерські та особисті контакти з іншими дітьми, не вміє узгоджувати свої дії та поведінку з іншими, не знає норм організованої взаємодії і не співвідносить необхідність їх виконання із собою.

Завдання 3: ситуація «Кому потрібні ножиці».

Мета завдання: виявити рівень умінь дітей знаходити конструктивні способи взаємодії у ситуації з провокаціями.

Процедура виконання: двом дітям пропонується зробити аплікацію за мотивами казки. Для цього їм пропонують усі необхідні матеріали, окрім ножиць (дітям пропонують одні ножиці на двох).

Методичний коментар: під час виконання завдання оцінюється здатність дітей знаходити конструктивні способи взаємодії у ситуації з провокаціями, урахувати потреби іншого та з повагою відноситись до них.

Шкала оцінювання:

3 бали – дитина уміє обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях, володіє правилами поведінки у конфліктних ситуаціях, не провокує їх, а намагається знайти конструктивне вирішення конфліктної ситуації.

2 бали – дитина обирає не завжди відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях, однак на достатньому рівні володіє правилами поведінки у конфліктних ситуаціях, не провокує їх, проте не виявляє ініціативи для подолання конфлікту, звертається до дорослого із жалобами, не відстоює власну точку зору, поступається своїми інтересами іншим.

1 бал – дитина не уміє обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях, не володіє правилами поведінки у конфліктних ситуаціях, провокує їх, виявляє агресивність та не коректно висловлюється на адресу інших.

Діяльнісний критерій соціальної компетентності пропонуємо діагностувати за такими методиками:

Завдання 1: вікорина «Хто більше назве позитивних і негативних якостей і вчинків казкових героїв».

Мета завдання: з'ясувати знання дітьми соціально-моральних еталонів, втілених в характеристиці персонажів казок та уміння ідентифікувати їх із власними, висловлювати особисту думку, позицію.

Процедура виконання: дітям пропонується вікторина, у процесі якої вони мали згадати якомога більше вчинків та якостей, властивих як позитивним так і негативним героям казок.

Методичний коментар: дітям пропонують визначити чи згадати якомога більше якостей і вчинків, властивих позитивним та негативним героям казок. Під час виконання завдання вони мають висловити особисту думку, по завершенні чого слід обрати «Кращого знатока казок».

Завдання 2: «Мій улюблений герой».

Мета завдання: з'ясувати уміння дітей сформулювати власне ставлення до поведінки і вчинків героїв казок, дати їм моральну оцінку.

Процедура виконання: дітям пропонують назвати позитивних і негативних персонажів казок. Після обрати серед них улюбленого і пояснити, чому він є улюбленим, висловити своє ставлення до його вчинків і поведінки.

Завдання 3: Намалювати продовження казки «Квітка-семипелюстка».

Мета завдання: виявити уміння дітей діяти відповідно до соціально-моральних еталонів в ігрових ситуаціях та виражати власну позицію засобами продуктів художньої діяльності.

Процедура виконання: дітям пропонують намалювати продовження казки «Квітка-семипелюстка».

Батьки вихованців мають бути активними учасниками освітнього процесу у формуванні соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Пропонуємо анкету для роботи з батьками, щодо встановлення їх активності у взаємодії освітнього процесу з формування соціальної компетентності (Додаток А).

Висновки до другого розділу

Успішне вирішення завдань з формування соціальної компетентності є неможливе без з'ясування критеріїв її сформованості. Вони забезпечують постійний зворотний зв'язок, тобто отримання регулярної інформації про зміни у вихованості особистості.

Соціальна сформованість характеризується рівнем знань і розумінням соціальних норм, правил, чеснот та усвідомленим прийняттям загальнолюдських цінностей і керуванням цими цінностями у будь-якій діяльності.

Нами був проаналізований Базовому компоненті дошкільної освіти, освітній напрям «Дитина в соціумі», визначення соціально-громадянської компетентності.

Було акцентовано, що казка є потужним засобом формування соціальної компетентності дітей дошкільного віку.

Також був зроблений аналіз Програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» та Програми для дітей дошкільного віку «Впевнений старт», щодо запропонованих казок для формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Заслуговує уваги репрезентовані критерії, показники та рівні соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку:

- особистісний – спрямований на реалізацію дитиною себе безпосередньо, як члена суспільства, активному прояві особистісних якостей (людяність, самостійність, відповідальність, доброзичливість, справедливість ініціативність та ін.) у взаємодії з іншими людьми, інтересу до загальнолюдських цінностей, уміння дружити, допомагати та співпереживати;
- діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання правил і норм поведінки, прояв креативності та ініціативності, а також навичок саморегуляції у взаємодії з оточуючими людьми в різних видах діяльності.
- когнітивно-комунікативний – усвідомлення дітьми сутності людини, норм її поведінки, уявлення про себе як члена суспільства, своєї сім'ї, родини, розуміння своїх прав й обов'язків, знання про свою Батьківщину, національні традиції, культуру;

Використовуючи вищезазначені критерії, виокремлено три рівні якісної характеристики сформованості соціальної компетентності дошкільників 5-6 річного віку: високий, середній та низький.

На основі досліджень О.Литвишко був підібраний діагностичний матеріал, щодо визначення рівнів сформованості соціальної компетентності дітей 5-6 річного віку .

Запропонована діагностика дозволить спроектувати програму формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

РОЗДІЛ 3. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОЄКТУ ТА ЗБІРКИ КАЗОК ІЗ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ

3.1. Опис проєкту з формування соціальної компетентності дітей 5-6 років.

На основі теоретичного аналізу проблеми, вивчення педагогічного досвіду розробили проєкт з формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років засобами казок «Мандруємо казковим лабіринтом».

Проєкт спрямований на формуванні соціальної компетентності в дітей 5-6 річного віку: доброзичливе та ввічливе спілкування, налагодження добрих стосунків між членами колективу, взаємодопомога та повага, відповідальність, збереження здоров'я і гарного настрою в дітей старшого дошкільного віку.

Тема проєкту: «Мандруємо казковим лабіринтом»

Тип проєкту: короткостроковий, пізнавальний, творчий

Учасники проєкту: діти 5-6 річного віку, батьки

Термін проведення: 4 тижні

Мета проєкту «Мандруємо казковим лабіринтом» – підвищення рівня сформованості соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом казки.

Знайомство з казками та організація освітньої діяльності спрямована на пізнавальний розвиток, соціально-комунікативний та мовленнєвий розвиток, художньо-естетичний та фізичний розвиток

Основними завданнями проєкту є:

- вчити дітей взаємодіяти та спільно вирішувати проблемні життєві ситуації, планувати та обговорювати групову діяльність;

- поглибити знання дітей про різні види соціально доцільної поведінки, її правил та норм;
- розвивати вміння адекватно оцінювати власні та чужі вчинки, пояснювати їх, прогнозувати можливі наслідки дій;
- поглиблювати, розширювати та систематизувати знання дітей про соціальну компетентність;
- виховувати турботливе ставлення один до одного, своїх рідних, до інших людей, до себе та до власного здоров'я.

Запровадження програми проєкту «Мандруємо казковим лабіринтом» дозволяє інтегрувати завдання формування основ формування соціальної компетентності засобами казки.

На першому етапі реалізації програми проєкту пропонуємо провести методичну роботу з педагогами-вихователями, а саме консультацію на тему: «Розвиток соціальної компетентності у дошкільників за допомогою казки» (<https://vseosvita.ua/library/konsultacia-dla-pedagogiv-na-temu-rozvitok-socialnoi-kompetentnosti-u-doskilnikiv-za-dopomogou-kazki-371492.html>).

Мета: познайомити педагогів з особливостями формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою казки; пояснити умови, в яких відбувається соціалізація дітей 5-6 віку.

У центрі сучасних освітніх технологій знаходиться особистісно орієнтована модель, основною метою якої є соціалізація, розвиток кожного вихованця.

Кожна дитина, діючи у світі предметів, природи і стосунків, здобуває свій досвід, свої унікальні уявлення. Ці уявлення, її ставлення до них, до себе і до інших, дії присвоєння і перетворення і є її особистістю.

Створення умов для соціалізації дитини в дошкільному закладі – першочергове завдання педагогів-вихователів. Ураховуючи те, що через казку лежить найважливіший шлях до серця дитини, можна обладнати в дошкільному закладі «Кімнату казок», а в кожній групі – «Куточок мрій», де

в повсякденному житті широко використовувати казку, як засіб розвитку соціальної компетентності та позитивної самооцінки у дітей дошкільного віку.

Невід'ємною частиною «Кімнати казок» є театральна ширма, ляльки, театральні костюми та всі види театрив: тіньовий, настільний, фланелеграф, ляльковий.

Спланувати щомісячно у дошкільному закладі День казки.

Починаючи зранку, у різних вікових групах діти спілкуються з улюбленими казковими героями. Вихователі не просто розповідають казки, а за допомогою їх моральних устоїв дають поняття про Добро і Зло, про те, як необхідно навчатись прощати, бути терплячими та безкорисними; ставлять дітей перед вибором. Кожна дитина потрапляє в таку ситуацію, коли повинна приймати рішення, здійснити вчинок, можливо пожертвувати своїм інтересами заради інших людей.

За допомогою таких прийомів відповідатимуть не тільки 5-6 річних дітей, а й усі діти можуть скласти оповідання, поставити запитання героям тощо.

Організацію співпраці дітей спланувати у парах. Напередодні кожен вихователь обговорює колективну співтворчість під девізом: «Робимо все разом, обов'язково цікаво і з користю».

У «Кімнаті казок» кожний наочний посібник, кожна картинка загострюють сприймання художнього слова, викликають у дітей цікавість. Періодично змінюються інтер'єр та освітлення кімнати – від яскравого до ледь помітного світла свічки. Діти переживають долю героїв в іграх-драматизаціях, іграх-інсценізаціях. Педагоги намагаються донести іскру своєї душі до дитячих сердець у театральних виставах, де беруть участь вихователі, діти, батьки. Готуються такі вистави на заняттях гуртка «У гостях у казки». Дуже важливо, щоб у цей день діти особливо відчували легкість, радість спілкування, жарт, гумор.

Якщо старші дошкільники складають казки, виступають у ролі персонажів, то найменші просто отримують у «Кімнаті казок» насолоду, граючись з улюбленими іграшками.

Враження, що отримують діти після зустрічі з казкою, вони передають у своїх малюнках.

Рекомендовані заходи передбачають обов'язкове сприйняття кожного вихованця як унікальної особистості та визнання його прав.

Під час роботи з казкою намагаємось не давати дітям готового рецепту правильної дії у кожній ситуації, допомагати дітям оцінити ситуацію, яка трапилася з героями казки, вчити розуміти можливі наслідки таких вчинків, передбачати можливі дії інших учасників ситуації, схвалювати намагання зрозуміти причини дій і вчинків.

Необхідно зазначити, що паралельно з формуванням уявлень про себе і довкілля, діти старшого дошкільного віку оволодівають такими соціально-моральними поняттями як доброта та дружелюбність, ввічливість та повага до інших людей та усього живого тощо.

Наведемо блочно-тематичний план проекту «Мандруємо казковим лабіринтом». Нами були підібрані казки, рекомендовані проаналізованими програмами та укладена збірка казок (див. Додаток Б). До кожної казки підібрані форми і методи роботи з дітьми в різних видах діяльності (пізнавальний розвиток, мовленнєвий розвиток, художньо-естетичний розвиток, соціально-комунікативний розвиток, фізичний розвиток), вказані елементи соціокультурного середовища закладу дошкільної освіти та соціальні якості дитини старшого дошкільного віку, які формуються в процесі освітнього проекту.

Другий тиждень

Казка В.Сутєєва «Яблуко»

Соціальні якості дошкільника	Форми і методи роботи з дітьми в різних видах діяльності	Елементи соціокультурного середовища закладу дошкільної освіти
Дружба, взаємодопомога	<p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розучування прислів'їв та приказок про дружбу; відгадування загадок <p><i>Мовленнєвий розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - читання казки В.Сутєєва «Яблуко»; - етична бесіда «Що таке дружба». - інтегроване заняття за сюжетом казки з використанням елементів математики; художньої діяльності. <p><i>Художньо-естетичний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - малювання за сюжетом казки; - гра на музичних інструментах «На кого з героїв казки схоже»; - <p>аплікація «Дерево»</p> <p><i>Соціально-комунікативний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бесіда «Навіщо людині друзі?». <p><i>Фізичний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - рухливі ігри на тему тварин	<p>Ілюстрації до казки,</p> <p>Виставка дитячих робіт.</p> <p>Музичні інструменти</p> <p>Шапочки тварин</p>

Третій тиждень

Казка «Коза-Дереза»

Соціальні якості	Форми і методи роботи з дітьми в різних видах діяльності	Елементи соціокультурного середовища
Справедливість, чесність, вихованість, співпереживання	<p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - читання і переказ казки «Коза-дереза»; <p><i>Мовленнєвий розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вірш Л. Куліша-Зенькова «Три кози»; - програвання ролей казкових героїв «Театр для ляльок»; - мовленнєва вправа «Опиши Козу-Дерезу»; <p><i>Художньо-естетичний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - колективне ліплення «Зайчикові друзі»; - музичне заняття: слухання опери «Коза-дереза»; <p><i>Соціально-комунікативний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бесіда «Казка навчить, як жити». <p><i>Фізичний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - фізкультура «Ми спішимо на допомогу зайчику»; «Коза та вовк» - біг врозтіч, ловіння, дії за сигналом; стрибки в довжину з місця «Дострибни до кізоньки»; спів, імітація рухів, біг врозтіч, ловіння «У ведмедя у бору»; - імітація характерних рис зайчика «Зайчик сіренький умивається»	<p>Ілюстрації до казки, мультимедіа</p> <p>Виставка робіт «З казкою веселіше»</p>

Четвертий тиждень

Казка «Півень і двоє мишат

<p>Працелюбність, взаємодопомога</p>	<p><i>Пізнавальний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -інтегроване заняття (з математики та ознайомлення з довкіллям); -дидактичні ігри «Вклади мишат у ліжечка»; «Нагодуй мишат» <p><i>Мовленнєвий розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -читання казки; -переказ казки; -зміна дій героїв казки; розучування прислів'їв про працю: «Хочеш їсти калачі – не сиди на печі», «Людина працею славна», «Бджола мала, а й та працює», «Без діла жить – тільки небо коптить», «Без діла слабіє сила». <p><i>Художньо-естетичний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - малювання і прикрашання будиночків поросят; -аплікація «Мишата і півник »; - музично-ритмічна вправа <p><i>Соціально-комунікативний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -бесіда «Щоб жити, потрібно працювати». <p><i>Фізичний розвиток:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -рухливі ігри на тему тварин	<p>Ілюстрації до казки, мультимедіа</p> <p>Виставка дитячих робіт</p>
--------------------------------------	---	---

Запропонований освітній проєкт є короткотривалим, містить різноманітні заходи, форми та методи роботи з дітьми.

Реалізація проєкту «Мандруємо казковим лабіринтом» сприяє оволодінню дошкільниками моральним та соціальним досвідом, презентованих в літературних творах та народних казках на основі чіткого розмежовування проявів позитивної і негативної поведінки казкових персонажів.

Зокрема, сюжет казки «Півник і двоє мишат» вчить дітей, що не треба хизуватися перед своїми друзями, сестрами та братами, а навпаки, потрібно в усьому допомагати один одному і лише разом можна багато чого досягти. Крім того, необхідно думати про своє майбутнє, а не жити лише одним днем. Не варто насміхатися над тими, хто хоче чогось досягнути у житті, а навпаки треба підтримати та допомогти, адже не відомо, як завтра повернеться доля.

Українська народна казка «Півник і двоє мишенят» вчить допомагати дорослим у повсякденній роботі, виховує працелюність, почуття поваги та справедливості до інших. У сюжетній лінії цієї казки простежується тяжка робота людей завдяки якій з пшеничного колоска на стіл потрапляє хліб. За допомогою казки дітей ознайомлюють з працею трактористів, комбайнерів, пекарів. Пояснюють, що для того щоб на столі був хліб спочатку потрібно виорати землю, після посіяти зерно тракторами, змолотити комбайнами, потім пшеницю відвозять на елеватор, де сушать зерно, а вже з зерна в млині мелють муку, яку пекарі використовують для випікання хлібобулочних виробів. Так, діти доходять до розуміння того, що не можна лише гратися та байдикувати. Для того щоб мати їжу на столі, потрібно старанно працювати, а пустоці та лінощі ні до чого доброго не приведуть. Діти доходять висновку, що лише завдяки праці дорослі заробляють кошти для того, щоб придбати продукти харчування, іграшки та одяг.

Соціалізаційна функція цієї казки також полягає в ознайомленні з працею дорослих.

Аналогічний зміст несе в собі й авторська казка В. Сутєєва «Яблуко», яка рекомендована освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку. Ця казка має соціалізуючий і виховний вплив на особистість дитини, вчить її не бути жадібним та уміти ділитися, поважати думку інших, а також приймати справедливі рішення.

За допомогою української народної казки «Котик і Півник» дітей вчать не довіряти чужим людям, а якщо залишилися самі вдома – не відкривати незнайомим людям двері. За допомогою цієї казки дітей вчать прислухатися до вимог дорослих, слухатися батьків та вихователів.

Отже, можна зробити висновок про ефективність формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами казки.

Висновки до третього розділу

На основі теоретичного аналізу проблеми, вивчення педагогічного досвіду був розроблений та представлений проєкт з формування основ соціальної компетентності дітей 5-6 років засобами казок «Мандруємо казковим лабіринтом».

Проєкт спрямований на формуванні соціальної компетентності в дітей 5-6 річного віку, формування умінь та навичок ввічливого та доброзичливого спілкування, прояву взаємодопомоги, налагодження добрих стосунків між членами колективу, прояву поваги та відповідальності, а також збереженню здоров'я і гарного настрою в дітей старшого дошкільного віку. Мета проєкту: підвищення рівня сформованості соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобом казки.

Знайомство з казками та організація освітньої діяльності спрямована на пізнавальний розвиток, мовленнєвий розвиток, художньо-естетичний розвиток, соціально-комунікативний розвиток, фізичний розвиток

В реалізації програми проєкту була запропонована методична консультація з педагогами – вихователями : «Розвиток соціальної компетентності у дошкільників за допомогою казки»; мета методичного заходу - познайомити педагогів з особливостями формування основ соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою казки; пояснити умови, в яких відбувається соціалізація дітей 5-6 віку. Укладена збірка казок з описом завдань з різних видів діяльності спрямованих на формування соціальної компетентності дітей 5-6 віку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження здійснено теоретичне обґрунтування та практичне розв'язання актуальної проблеми формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами казки, що дозволило зробити такі висновки:

Проаналізувавши теоретичні засади, основні підходи до визначення сутності поняття «соціальна компетентність», встановлено, що соціальна компетентність – це багатогранна характеристика особистості, що охоплює всі аспекти її функціонування в соціумі; включає як соціальні мотиви, знання та уміння, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самосприйняття та самопочуття особистості в соціумі.

«Соціальну компетентність» розглядаємо як інтегральну характеристику особистості, яка включає сукупність соціальних здібностей, якостей, емоційно-ціннісних орієнтацій, знань, умінь, переживань та переконань, досвіду та виявляється у вмінні відповідно до прийнятих цінностей і норм вибудувувати власну поведінку в різних життєвих умовах і ситуаціях для досягнення успіху як члена суспільства.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає соціально-громадянську компетентність та трактує її як здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини,

готовність до посиленої участі в соціальних подіях, що відбуваються в дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя [1, с. 17]; тобто акцентує на здатності до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові; готовність до участі в соціальних подіях.

«Соціальна компетентність дошкільників 5-6 річного віку» розглядається як здатність дитини відповідно до своїх потреб та можливостей проявляти ціннісне ставлення до себе та оточуючих, налагоджувати міжособистісну взаємодію з однолітками та дорослими, а також ефективно адаптуватися та діяти в різних життєвих ситуаціях.

Соціальна компетентність, як відповідна інтеграція особистісних якостей, знань, умінь, ставлень, досвіду, цілеспрямовано, планомірно та систематично формується у процесі навчання і виховання у різних видах діяльності та забезпечує готовність дитини до школи.

Соціальна компетентність цілеспрямовано та систематично формується в різних видах спільної діяльності.

Установлено, що соціальна компетентність в дітей старшого дошкільного віку формується під впливом казки, як однією з ефективних умов в освітньому процесі сучасного дошкільного закладу.

У структурі соціальної компетентності виокремлено три компоненти: особистісний – спрямований на реалізацію дитиною себе як члена суспільства, а також прояву особистісних під час взаємодії з людьми; когнітивно-мовленнєвий – усвідомлення дітьми сутності людини, норм її поведінки, уявлення про себе та інших людей та суспільство; діяльнісний – ідентифікація дитиною своїх соціальних ролей, дотримання норм та правил поведінки у взаємодії з оточуючими.

Відповідно до критеріїв і показників виділено три рівні сформованості соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: високий – чіткі уявлення про роль людини в соціумі, сформованість стійкої системи цінностей; середній – властиві адекватні, однак нечіткі соціальні уявлення,

турботливі в ставленні до людей, проте інколи проявляють нейтральність у своїх стосунках з оточуючими; низький – не сформовані соціальні уявлення, поверхові та обмежені знання про соціум, не дотримуються правил взаємодії з людьми.

Актуальність проблеми формування соціальної компетентності спонукала нас до пошуку шляхів покращення зазначеного процесу. Тому, з метою формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами казки, був створений проєкт «Мандруємо казковим лабіринтом».

До кожної казки, яка була включена в проєкт підібрані різні форми діяльності дошкільників в освітньому процесі дошкільного закладу та укладена збірка цих казок. Перед початком проєкту були представлені методичні рекомендації педагогам-вихователям, щодо педагогічних умов формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Уважаємо, що реалізація проєкту сприяє зростанню рівня соціальної компетентності старших дошкільників.

Таким чином, проведене нами дослідження свідчить про значний потенціал використання казки у формуванні соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Представлене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Зокрема, подальшої розробки потребує узгодження змісту соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку та початкової школи в наступності, що є перспективою наших подальших досліджень.